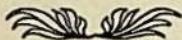

Ч. 22. ВЫДАВНИЦТВО ЧАСОПИСИ „СВОБОДА“. Ч. 22.

Ж У Р А В Л Ъ.

1903.

ЗЪ ДРУКАРНЪ „СВОБОДЫ“. — 209 LINDEN STR., SCRANTON, PA.

Канадсько-Український Бібліотечний Центр

Канадське Товариство Приятелів України
Торонто – Канада

Ж у р а в л ъ.

I.

По надъ степы и поле, горы й долы,
По надъ дѣбровы зжовкльмъ листомъ вкрыты,
По надъ стернища, зимнимъ вихромъ биты,
Зъ стономъ сумнымъ, мовь плачь по красшой доли —

По надъ селища бѣдны, непошиты
Хатки, обдерты и пусты стодолы,
По надъ людъ темный, сумовитый, голый,
Мчитесь вы въ даль по мглистому блакиту.
Куды? куды? Чи въ красшай край, зеленый,
Залитый свѣтломъ, зѣлемъ умаеный,
На нитку мовь нанизанй мчите вы?
О ждѣть! Ось въ мглистой и вохкой ярузѣ
Зъ крыломъ подтятнмъ братъ вашъ сохне въ тузѣ!
Возьмѣть мене въ путь, братя! Де вы? де вы?...

II.

Посланцѣ пѣвночи, въ далекомъ юзѣ,
Въ прекрасномъ краю барвъ, богацтва, пѣснѣ
Перекажѣть про сѣрй, безутѣшнй
Мглы, що стоять на нашомъ видокрузѣ!

Перекажъть про бѣдность, слызы вѣчнай,
Про трудъ безсонный въ болю и натузѣ,
Про чорный хлѣбъ твердый, печеный въ спузѣ,
Про спѣвъ жалобный, мовь вѣтры долѣпнї!

Перекажъть про те, что васъ прогнало
Зъ нещасного, хочь рѣдного вамъ краю,
Щобъ всяке шире серце ѹ тамъ ридало!

Но сли ѹ тамъ бѣднай схнуть, терилять, рыдають,
Сли ѹ тамъ земля пе кровь ихъ, слызы ѹ потъ,
А хлѣбъ дае не имъ — мовчать! мовчать!

Зъ „Поступу“.

Іванъ Франко.

Дръ ИВАНЪ ФРАНКО.

„Закутникъ“.

Написавъ Богданъ Лепкій.

Матвій Скргота збираў ся до церкви.

Коло скринѣ стояли вымазані чоботы, а на постели лежавъ одинокій кожухъ. Вонъ самъ стоявъ надъ цебрикомъ и мывъ ся. Зъ губы выпускавъ воду на долонѣ, а долонями теръ лице.

Мѣжъ тымъ его жѣнка, не стара, лишь змѣзерована истота, прибирала дѣтей на свято. Робила се для людскаго ока и для звычаю, бо знала, що ти купецькій сорочечки ихъ не загрѣютъ и дѣтиска кашляти будуть.

Знавъ тое и найстаршій Петрусь. Тому заздалегодѣ выхопивъ ся и побѣгъ за ворота.

— Петрусю, Петрусю, а ходи но сюда! — кричала мати — ходи, бо менѣ нѣколи!

— Ого! вѣдповѣвъ Петрусь и побѣгъ ажъ за пяте подвѣре, надъ болотнисту баюру, въ котрой вѣдь колькохъ днівъ таляпавъ ся и бабравъ до нескоочу.

— А почайже ты — накивувала мати. — Прійдешь ты менѣ драбуго, — и вернула въ хату.

Скргота бувъ уже вбраный. Голова вылискувала ся якъ пампухъ, а лице сіяло святочнымъ настроемъ. Хотѣвъ приступити до постелѣ и вбирати кожухъ, коли до хаты вбѣгъ задыханый Петрусь.

— Мамуню — лепетавъ зъ дитячою втѣхою — закутникъ приїхавъ, закутникъ, закутникъ!

И тѣшивъ ся и скакавъ самъ не знаючи чого.

Скргота, якъ вбрає одинъ рукавъ такъ и кинувъ ся до хлопця.

— Якъ я тебе оттымъ ременемъ впережу, то ты не будепь верещати, Богъ знає що!

— Присяйстобоже татуню, що приїхавъ. Сивымъ конемъ, въ шапцѣ зъ гузиками, такій дуже закутникъ.

Скргота глянувъ на жѣнку, жѣнка на него и порозумѣлись. Податокъ за два кварталы незаплаченый, а тутъ ґрейцара нема, хоть гинь.

Передновокъ тяжкій, заробати нѣякъ, а ъсти тра. Щожъ дѣяти теперъ?

Замѣсть вѣдповѣди вхопила жѣнка зъ чоловѣка кожухъ и пустила ся цо хатѣ. Хотѣла ховати до скринѣ, але подумала и дала спокой. Вѣдъ скринѣ метнула ся за пѣчъ, вѣдъ печъ до постелѣ. Підъ постелею була яма, чорна якъ пекло. Колись гнѣзда кролівъ, теперъ пострахъ для дѣтей. Прикучнула, зложила кожухъ вовною на верхъ и жбурнула его туды.

Скргота ставъ и дививъ ся на ту бабску роботу.

Дѣти якъ почули, що приїхала така »вособа«, вѣбѣгли зъ хаты и крѣзъ ворота дивились на вулицю. Тымчасомъ Скрготиха обезпечивши кожухъ, пригада-

ла собѣ, що въ коморѣ е дѣжка проса и трохи круль та пѣшла ихъ ховати. Скргота оставъ ся самъ. Бувъ то мужикъ зѣ здоровымъ тѣломъ и добрымъ розумомъ, зѣ рѣщучимъ выглядомъ лица. Бувъ бѣдный, та бѣдѣ не пѣддававъ ся. Якъ мѣгъ, зводивъ кѣнцѣ до купы, а вони рвались. Отъ и теперь. якъ вѣдправити немилого гостя?

По лици его перебѣгали разъ у разъ журба и клопотъ, то зновъ гнѣвъ и злоба.

— Иде, иде... — шепотомъ вымовила жѣнка, вертаючи зѣ коморы до хаты.

— Ну, то що зѣ того? — вѣдовѣвъ Скргота. — Дѣдько его принѣсъ, дѣдько и вѣднесе.

Але дививъ ся въ вѣкно. Тамъ сусѣдъ его живъ собѣ въ спокою и закутника не боявъ ся, бо батько полишивъ ему маєтокъ. А вѣнъ?

Въ томъ ри-ипъ, вѣдчинили ся дверѣ и на порозѣ появивъ ся закутникъ. Хильцемъ переступивъ порогъ и не здоймаючи шапки, ставъ посередъ хаты.

Бувъ високій якъ дубъ, грубый якъ бочка, лице мавъ червоне и великий очи. Въ цѣлой появѣ було щось вояцкого, щось хищного, готового до крови и розбою. Колись справдѣ служивъ у вѣйску и хоть зѣ роду Мадяръ, бивъ ся въ 48. роцѣ проти Мадяровъ. За те потомъ мусъвъ утѣкати и оинианъ ся у насъ. Ту ставъ екзекуторомъ и на томъ становищи розвинувъ невтомиму дѣяльнѣсть.

— А ну, гайдя, грошѣ за подїтокъ! — кричавъ розглядаючись по хатѣ.

Скргота якбы не чувъ. Заедно дививъ ся въ вѣко-
но, на хату щасливого сусѣда, а по его мозку лѣта-
ли всѣлякі галки. Що буде, якъ забере кожухъ? Зъ
хаты выйти не годенъ? Що скажутъ люде? ... А мо-
же бѣ попросиги... Що его? Такого бузовѣра? Нѣ, нѣ-
коли...

И Скргота закусивъ губы.

— А ну, мой, чувъ, що кажу? За податокъ грошъ!

Скргота заедно мовчить. Скрготиха пораесь ко-
ло печѣ, а ноги у неи тремтять. Все споглядае підъ
постелю... Не втерпѣла. Підступае до закутника, кла-
няє ся ему такъ низъко, якъ еи лише теперѣшній
станъ позваляти може и просить: Паноньку любый,
будьте ласкавѣ, почекайте намъ до четверга. Продамо
порося, тай заплатимо! До четверга и такъ недалеко,
— позавтра.

— Здурѣла баба, щось мене еѣ паця обходить!
Давай кожухъ и вже.

Не чекаючи на вѣдповѣдь, метнувъ ся по хатѣ.
Але въ хатѣ не було нѣчого цѣнного. Курячі подуш-
ки и якісь подерти свиты. Только всього. Очи пана
екзекутора запалали гнѣвомъ.

— Вѣдчиняй бабо скриню! — зверещавъ на всю хату.

Скргота вѣдвернувъ ся вѣдъ вѣкна и очи его пе-
реїбѣгали разъ-у-разъ зъ закутника на жѣнку. Скрго-
тиха стояла нѣ въ сихъ нѣ въ тыхъ. Въ скрини було
кѣльканайцять мѣръ полотна, бѣлого якъ снѣгъ, тонко-
го якъ шовкъ. Сама она той ленъ полола, сама брала,

окъпала, чесала; сама на досвѣткахъ та по вечерахъ пряла...

А теперь ворогъ прійшовъ и брати хоче; а ту и вона обдерла ся и дѣти обносились.

У Скрготихи на очахъ стали слезы.

Дивила ся въ него тыми очами, якбы его благати хотѣла. Та не вблагала.

— Дай бабо ключь! — крикнувъ у друге и пôдступивъ до неи.

Вона ѹто пригадала собѣ, ѹто ходила до шпи-хлѣра и ключь за поясъ заткнула. Судорожно вхопила его рукою и только гадки — не дати! А вонъ знай кричите и репетує: Давай, ты сяка така, я зъ тобою жартовъ не маю!

Скрготѣ кровь ударила до головы, а рука запашѣла. Наразъ побачивъ свое положене якъ на долони.

И та надмѣрна а безуспѣшна праця и недоспани ночи и переголодованій дни выринули передъ его очами. У груди пôднявъ ся бунтъ. И за те все вонъ свята спокойного не мае. Непрошеный гость налазить его хату и зневажае жѣнку. За что? Якбы мавъ, то самъ занѣсь бы до мѣста, а якъ не занѣсь, то видно, ѹто не мае. Не прошивъ, не прогулявъ, Богъ не давъ, тай не мае...

Але цанъ екзекуторъ не зновъ гадокъ Скрготы. Тай по ѹто ему знати? Якбы зновъ, то може-бѣ рука задрѣжала, може-бѣ серце змякло вѣдь людскаго горя. А то спинило-бѣ его у сповнюваню его обовязкѣвъ. Тому гадай собѣ Скргото, ѹто хочешь, а ты Скрго-

тихо плачь въ гёркій кулакъ, вонъ товче свое: Давай
ключъ вёдъ скринъ!

А коли баба не слухае, вонъ штовхаетъ у груди
и выдирае самъ.

Стонъ жёнки шпигнувъ мужа ножемъ въ само
серце.

Вонъ несвѣдомо зёрвавъ ся зъ мѣсця, несвѣдомо
приступивъ до него и въ хвили, коли той найспокой-
нѣйше вёдбираувъ ключъ — грѧнувъ на него:

Закутникъ поваливъ ся якъ пôдгнила колода. Па-
даючи, головою зачѣпивъ о рôгъ скринъ. А рôгъ бувъ
острый и въ зелѣзо кутый.

Передъ подвóремъ Скрготы стоявъ вóзокъ, нала-
даный грабѣжею, а сивый конь екзекутора разъ-
вразъ споглядавъ на хатній двери и дивувавъ ся, що
его панъ не выходить такъ довго, Мабуть велику до-
бичу збирае. Важко буде.

Дѣти, оглянувши вóзокъ и коня, побѣгли въ хату.
Зъ крикомъ вёдчили дверь и змовкли. Передъ скри-
нею лежали ключъ, бѣля скринъ закутникъ. Своимъ
великимъ тѣломъ выповнивъ половину малої хатини.
На вулиці робивъ ся гамôръ.

Здивоваными очима дивились дѣти въ хатѣ передъ
себе. Нѣякъ не могли зрозумѣти, чому той страшный
панъ, зъ жовтымъ гузикомъ на шапцѣ, котрого бояло
ся цѣле село, лежавъ теперь такъ немочно, такъ сми-
рено посередъ бѣдной хлопской хатини.

Новътній гайдамаки.

Народна пѣсня підъ піп'шну горячу дпину.*)

Чи чули вы, люди добрій, що то за признаки,
Що приходять въ наші села якись гайдамаки?
Та не тіи гайдамаки, що по лѣсъ ходять,
Але тіи гайдамаки, що правду говорять.
Тай не тіи гайдамаки, що бютъ и рубаютъ,
Але тіи гайдамаки, що за бѣдныхъ дбають.
Ой вдарили гайдамаки въ голосніі дзвоны:
„Збираите ся, бѣдній люди, всѣ до обороны!
Бо то на насъ наступаютъ великий навалы.
Ой божъ то мы нашимъ панамъ на завадѣ стали.
Иде на насъ тата сила, що все насъ мѣсила,
Вѣдъ Богдана до Ивана**) рѣзала й дусила.
Хотѣла насъ тата сила взяти въ свои руки,
І сякои и такои добирала штуки.

*.) Спѣває ся на нуту „Ой Морозе, Морозеньку“, а де тои пѣснѣ не вмѣють
то можна й па „Панчиноньку“, але все таки лѣпше бы всюди павчити сп староп
козацкои нутти.

**) Вѣдъ Богдана Хмельницкого 1648 до Ивана Іонты 1768.

Зъ разу мовить: Дай, Русъне, остатну рубатку,
За^те тобъ на головку дамъ конфедератку“.
Русинъ того не принялъ ся, вона якъ не крикне:
„Хочь загину, не спочину, ажь Русь зъ свѣта зникне“.
А щобы намъ швидше було три чверти до смерти,
То намъ хоче тѣло й душу на порохъ розтерти.
„Заберу вамъ вашу землю и лѣсы и рѣки,
Будете вы въ своимъ краю жебраки на вѣки.
Та ще того менѣ мало: де будуть заробки,
Дамъ Мазурамъ, дамъ Хорватамъ, а вамъ анѣ дробки.
Та ще й того менѣ мало: мусять ваший дѣти,
Вашій внуки безъ просвѣты въ темнотѣ сидѣти.
Та ще й того менѣ мало: втопчу васъ въ калюжу,
На ввесь свѣтъ васъ якъ „dzicz“ руську обплюю й
[спаплюжу.]

Та ще й того менѣ мало: я ще й вашу душу
Зломлю, сподлю, опоганю, до покоры змушу.
Вѣдберу вамъ людську г҃однѣсть и почуте чести.
И будете зъ рабськимъ смѣхомъ мои слѣды мести.
Наставлю вамъ депутатовъ зъ хрунѣвськои ласки,
Вѣдберу вамъ усъ права, лишу обовязки.
Оттакъ свое пановане утверджу якъ камънь.
Та вѣдъ моржа ажь до моржа на вѣкъ вѣковъ аминь“.
Удалили гайдамаки въ голеніи дзвоны:
„Чи чуete, люди добрї, тіі вѣдгомоны?
А якъ може хто не чує, тверду пікіору має,
Бо не словомъ але дѣломъ ворогъ намъ доймає.
А хто чує, най працює, рукъ не покладавши,
Бо що нынѣ занедбаемъ, пропало на завшe.

И нѣхто най не говорить: „Своимъ Богомъ піду!“
Якъ вояки на коменду ставайте до глѣду!

Бо слабого, ще й самого заклює й ворона;
Лишь громада, товариство його оборона.

И нѣхто най не говорить: „Обойдесь безъ мене“.
Якъ у брата горить хата, й на твою належе.

И нѣхто най не говорить: „Що менѣ наука!“

Бо наука — мудра штука, мѣцнѣйша вѣдь бука.

Вона тобѣ въ пѣтъмъ свѣтить и грѣе у студѣнь,

Вона тобѣ въ смутку втѣха и празникъ у будень.

Вона сила и богацтво и бита дорога,

Въ нѣй покривденыхъ опора, слабыхъ перемога.

И нѣхто най не говорить: „Я собѣ богатый!“

Анужъ колись прїайде въ бѣдныхъ ще й хлѣба благати.
Нѣхто не мовъ: „Не бою ся! Що тамъ по трѣвозѣ!“

Бо й небоя вовки з'ѣли на битой дорозѣ.

Тримайте ся, люди добрый, однои присяги:

Най вѣдважный боязливымъ додае вѣдваги.

Най розумный нерозумныхъ на розумъ наводить,

Най богатый немающимъ поможе, не шкодить.

Только зрадникъ, запроданецъ, цѣдлица, пяница

Най не смѣе на порозѣ вашому явить ся.

Най че мае въ васъ привѣту нѣ слова пошаны,

Поки щиро не покаесь, вѣдь зла не вѣдстане.

А хто каятись не хоче и въ нѣмъ дальше пацька,
То най того побивае погорда громадська“.

Оттакї то гайдамаки скрѣзь по краю ходять,

Оттаке то вѣрне слово всѣмъ людямъ говорять.

А хто тее вѣрне слово добре въ тямцѣ має,
Той за себе ѹ за всю рôдну Україну дбає,
Бо те слово якъ пшениця, що дѣлами зôйде,
А зъ тыхъ дѣлъ намъ и Вкраїнѣ краща доля прийде.

Зъ „Поступу“.

Іванъ Франко.

Пѣснь про Канаду.

Нап. Сим. Паламарюкъ.

Въ Виліпегу до ѿжечка
Ковбочками вбита,
Ой мавъ же я Великодпїй
Дуже сумий света.
Якъ въ Недѣлю ранесенько
Звоны зазвонили,
Заспѣвали „Христосъ воскресъ“
Церкву обходили,
Я сирота горко сплакавъ
Тай собѣ думаю:
„Охъ, Боже мой милостивый
Якъ то въ старомъ краю!
Молодѣжь си посходила
Весело си грає
А менѣ тутъ молодому
Сердце си вриває.
Кобы мори ни глѣбоки
Тай фалъ ни били,

Були бымъ си въ Великодпїй
Света посходили.
Тай кобы то крильця мати
Тай въ гору злетѣти
Вѣдвѣдавъ быхъ за сестричку
Тай за єв дѣти.
Тай кобы то крильця мати
Я бы тай полинувъ
Вѣдвѣдавъ быхъ сиротина
Всю свою родину.
Я годину тутъ заплачу,
Годину спѣваю,
Колижь бо я шо годины
Сумне сердце маю.
Я годину тутъ спѣваю
А годину плачу,
Та вїежъ я вѣсь мои братя
Нѣгди ни зобачу.

Ой ты земли Канадская
Чось така сумненька?
Нѣды звона ни чувати
Доленько тяженька!

Ой зазвонивъ на стаців
Звонокъ тонисенько,
Заплакали емігранты
Дуже голосненько.

Плачутъ жѣнки, чоловѣки,
Де имъ теперь дѣтись,
Плачутъ всюды емігранты
Й дрѣбненъкъ ихъ дѣти.

Плачутъ всюды емігранты
Сльозы проливають
И на своихъ татбѣ, мамовъ
Тяжко парѣкаютъ.

Въ насъ Великденъ такій красный
Якъ гай зелененькій,
А въ Канадѣ снѣги, леды,
Вѣтеръ студененькій.

У насъ Света Великодній
Якъ макъ процвітаютъ —
А въ Канадѣ снѣги, леды
До сонця сіаютъ.

Ой Канадо, Канадочко,
Канадо нібого,
Зрадила ты въ Буковинѣ
Газду ни одного.

Ой Канадо, Канадочко,
Лкажъ ты зрадлива
Ни зъ одного господаря
Тутъ драба зробила.

Ой Канадо, Канадочко,
Та й ты Манітобо
Жис въ тебѣ рускій народа
Якъ тая худоба.

Ты Василю Паланюку,
Приятелю рдній,
Ни йди, ни йди до Канады,
Бо будешъ облудный.

Маешь поле, маешь дѣти,
Маешь красну хату,
Най ти Панъ Богъ помагає
Файпо газдувати.

Ой я до васъ мои братя
Крѣзъ листъ промовляю,
Та жи въ нашомъ старомъ краю
Якъ у Божомъ раю.

Въ насъ у краю по садочкахъ
Скрѣзъ птички спѣвають,
А въ Канадѣ лишь комарѣ
Якъ гаде кусаютъ.

Тутъ гадали наші люди,
Шо будуть панами,
А вони тутъ на роботу
Всѣ идутъ зъ торбами.

Ой тутъ нашъ рускій люди
Зъ фармбвъ ни вживають,
Лишень ходять по Канадѣ
Работы шукають.

Ой Боже мбй милостивый,
Матѣнко Христова,
Комарѣ ми стяли шию,
Якъ буракъ червона.

Ой Канадо, Канадочко
Якажъ ты ни мила,

Бодай жись си Канадочко
Нѣкому ни снила.

Ой тутъ въ лѣтѣ дни горячї
И сонечко грѣє,
На другой день морозъ свисни
Ажъ земля бѣлѣє.

Ой тутъ въ лѣтѣ дни горячї
А ночи студенї,
Черезъ то тутъ нашъ люди
Ходять засмученї.

Пѣсня канадийска.

— Зъ зборника А. Рыбчиньскаго *) — Подавъ М. Щ. —

Куе красно зазулечка
Въ мѣсяцю у Маю,
Выѣзжаютъ Галичане
Зъ родиннаго краю
Мусять вони выѣзжати,
Имъ тамъ горко жити,
Вони до насть листъ писали,
Чи тутъ добрѣ жити.
Мы имъ заразъ вѣдписали,
Землѣ тутъ хороши,
Продавайтѣ всѣ маєтки,
Берѣть зъ собовъ грошъ,
Бо тутъ грошай много треба,
Волы тре купити,
Будете вы люде добры
Въ роскошахъ тутъ жити.
Вашу землю, пасовиска

Паны уживають
А селяне, бѣдны люде,
Слипу пролигаютъ.
Ваше право вражій Ляхи
Зъ рукъ вамъ выдераютъ
А жандары острѣ піку
До груди змѣряютъ. —
А жандары острѣ піку
До груди змѣряютъ,
При выборахъ за пародомъ
Кулями стрѣляютъ.
Прощайте ся зъ рѣднымъ красиѣ,
Ходѣть до Канады,
Не бойте ся, люде добры
Тутка нема зрады.
Тутка землю дармо даютъ,
Лишь треба орати,

*) Авторъ сен пѣсни Александръ Рыбчиньскій, не вѣре писати, родивъ ся 1855 р. въ Дзвенигородѣ, повѣта Борщѣвъ. въ Галичинѣ. Пять роковъ якъ перевѣхавъ въ Канаду.

Будете вы люде добры
Шиеницѣ збирати.
Вы тамъ высхли въ Галичинѣ
Якъ билинка въ полю,
Прощайте ся зъ рѣднимъ краемъ
Йдѣть на Божу волю.
Въ Божой моци та Канада,
Вона тутъ сіяе,
Всѣ народы Европейскій
Вона ихъ пріймае.
Тутка землѣ не бракуе,
И въ вѣйску не служитъ,
Котрый прійде до Канады
То вонъ не затужитъ.
Тутъ соломы запаляютъ
Ажъ дымы ся стеля,
Въ Галиціи ѿ купують,
Пôдъ худобу стеля.
Въ Галиціи ѿ купують
И сѣчки рубаютъ,
Всѣ народы Европейскій
Роскошовъ не знаютъ.
Намъ тутъ сѣна не бракуе,
Коровы якъ ланѣ,
Вся худоба пасе въ степахъ
Красна якъ оленѣ.
Котрый иде до Канады

Най си погадае,
Волы, конѣ тре купити,
Землю дармо має.
Котрый иде до Канады
Най приноситъ грошъ,
Бо тутъ земля уроджайна
Орати ся просить.
Бо тутъ земля уроджайна
Продукта выдае,
Котрый прийде до Канады
Роскошовъ зазпае.
У Канадѣ є роскоши,
Жити є де гойно;
Ходѣть братя до Канады
Доки вамъ ще вольно!
Папы скажутъ: „тутъ зараза,
Холера папуе.
Не пустити хлопа зъ села
Най тутъ скрипируе!“
А жандарѣ узброенї
Станутъ па острозѣ
Та завернутъ чоловѣка
Хоць бы бувъ въ дорозѣ.
— „Где ты идешь? до Канады?
Ты йдешь панувати'
Папы будуть самі тутка
Свинѣ завертати?!“

Пайлотъ Бютъ.

(PILOT BUTTE).

—Акварель.—

„Homo homini lupus“.

Не нашовъ для себе мѣсця въ рѣднѣй Галичинѣ, тоже, не довго надумуючи ся, зѣбравъ усе, що мѣгъ назвати своимъ, та потягъ за океанъ. По мѣсяцеви бачивъ себе вже на безмежнѣй ассинибоанськѣй прерії при роботѣ въ Пайлотъ Бютъ*).

Не сподѣвавъ ся гаразду въ Канадѣ, але й недоля, яку прийшло ся ему терпѣти, перейшла всяке его ожидане.

Праця була по-надъ силы.

Boss безъ перестанку „гаддемкаў“, кидавъ каплюхомъ, руки кусавъ собѣ зѣ злости и скакавъ, якъ бѣсноватый. Недосвѣдченій роботники рвали оденъ на передъ другого.

Мусѣвъ держати ся разомъ зъ іншими. Перемѣ-

*) Pilot Butte — стація на шляху Canadian Pacific Railway въ Ассинибовѣ мѣжъ мѣстами Regina и Balgonie. Въ П. Б.-тѣ въ „грейвелкрікѣ“, де звичайно працюють свѣжій галицький и буковинський емігранти. (M. C.).

нявъ ся при роботѣ въ безчувствену машину. Якъ автоматъ наберавъ на шуфлю пѣску и викидавъ его на ослѣпъ на „кар“. Не зважавъ, що степове сонце пекло наче огонь. Поть стѣкавъ зъ его чола не потоками а рѣками и заливавъ ему очи. Въ очахъ ему чорнѣло. Нечувъ анѣ не бачивъ нѣчого. Лишь коли надходивъ water-boy и пискливымъ голосомъ кричавъ „вода!“, тодѣ вонъ подносивъ голову, поквапно утеравъ рукавомъ потъ зъ лица, пивъ скоро три горнятка воды и зновь тонувъ въ своїй машинальн旣 роботѣ. При роботѣ сходивъ ему довгій, якъ вѣкъ, день.

По вечерѣ оглядавъ свои руки и рахувавъ, колыко мозолївъ натиснувъ черезъ день. Потомъ зотхавъ тяжко и, затиснувши губы, прямувавъ до box-sagы, що становила меїцкане для 24 роботниковъ. Ложка займали сильнѣйший, тожъ вонъ лягавъ въ кутку кары на подлозѣ на купку твердои, колючои, степовои травы. Засиплявъ, коли его товаришъ бурмотѣли молитви або спѣвали соромнїй пѣснѣ.

Такъ переживъ колыка днївъ.

Нечувъ вже анѣ одного члена свого тѣла. Въ ноги не мoggъ перевернути ся зъ боку на бокъ. Рано лишь зъ трудомъ подводивъ ся на своимъ „ложку“. Але йшовъ до роботы и працювавъ, выдобуваючи послѣднїй силы. Дрожавъ на гадку, що могли-бъ его осудити за нездобного до працї. Тодѣ „бась“ відправивъ бы его зъ роботы и вонъ мусївъ бы йти пѣшки 319 миль до Вінніпегу. А не мавъ и цента при душѣ.

Наконецъ попавъ въ розпуку. Чувъ, що не зможе вже дальше робити. Обѣ его долонѣ були двома величими ранами. На правой руцѣ мавъ 75, на лѣв旣 72-мозолѣвъ. Не мôгъ при ѣдженю вилкôвъ та ножа въ рукахъ вдержати. А працювати?...

Що теперъ робити?... Куди дѣти ся?...

По вечерѣ положивъ ся въ своимъ кутку и вхопивъ ся обома руками за голову. Прижмуривъ очи та ставъ думати тяжку думку. Обсѣвъ его густый, рой канадійскихъ москитôвъ. Вонъ нечувъ ихъ кусаня. Не звертавъ уваги и на те, якъ его товаришъ палили въ карѣ съно и густимъ его дымомъ старали ся прогнати ѣдку комашню. Єго душу залягала поволи глуха резигнація.

— Завтра до роботы вже не пойду. А проженуть мя, то не велика страта. Лѣпше на прерії зъ голоду здохнути, чимъ тутъ такъ терпѣти! ... Разъ мати родила!.....

*

Коло дверей кары сѣло бѣля себе колькохъ газ-дòвъ зъ борщѣвскаго, щобъ трохи побесѣдувати. Всѣ — свѣжий емігранты збитій горемъ, заведений въ своихъ надѣяхъ, стужений за полищеною въ Галичинѣ рôднею. Чорною хмарою висѣла на ихъ серцяхъ тяжка нудьга. Хотѣли якимъ не-будь способомъ втишити свою журбу, або Содай звѣрить ся зъ нею передъ живими людьми. Въ розмовѣ сиодѣвали ся найти цолекшу.

— Скажѣть яку байку Яструбчакъ!

— Ой де менѣ теперь до байки! — вѣдповѣвъ зъ неохотою высокій, худыи чоловѣкъ — де менѣ до байки! — повторивъ ще разъ и похитавъ сивавою головою.

— Такъ, такъ! Не до байокъ намъ теперь. Лѣпше просямъ Бога, абы намъ дозволивъ зъ ласки своеи милосерной вернути ся еще до дому, втѣчи зъ той Канады — говоривъ иньшій побожнымъ голосомъ немовъ до себе самого.

Запанувала вражаюча мовчанка.

— Гей, гей, милый Боже! — обоззвавъ ся по хвилінѣ ледви чутнымъ голосомъ Яструбчакъ.

— Були мы въ ґаліціи ґаздами, а ту що?... Батяры вѣчній!

Похитувавъ головою и глядѣвъ на округъ себе.

— Та то вже хлопъ родить ся на те, абы працовавъ, — зачавъ знонъ побожный. — Вонъ родить ся, а Панъ Богъ призначу ему: „Маєшь робити цѣлый вѣкъ въ потѣ чола!“ И вонъ робить цѣле жите, якъ той чорный волъ. Всюда робить. Де пойде, тамъ мусить давати собѣ раду двома руками.... Але якъ хто не робивъ, а потомъ приайде ся ему брати ся до роботы... ей! не хотѣвъ бымъ бути въ его шкôрѣ!

— Вамъ, Голубецъ, певно жаль за Борщеномъ? Вы тамъ собѣ легко жили, а ту мусите такъ крепѣровати.

Засмѣяли ся.

— Хоче ся вамъ смѣяти. Мы всѣ однако крепѣруемо. Я не спускавъ ся на канадійске пановане.

— Якъ.... той Павло.

— Котрый?

— А отъ, что въ кутѣ спить.

— А вонъ що за оденъ?

— Паничъ!

— Що за паничъ?

— Та, бувъ въ школахъ, тай втѣкъ, чи выгнали его, а вонъ здурѣвъ, тай далѣ до Канады. Думавъ, що паномъ буде, та прийшло ся зицирувати ся зъ шуфлею. Теперь только постогнue при роботѣ и за-вѣвае людямъ пѣскомъ очи.

— А диви! Добрый майстеръ!

Засмѣяли ся глумливо.

— То що смѣете ся зъ него? Вонъ добрый хло-
пець! — вкинувъ якійсь плачучимъ голосомъ.

— Ну, ну, Семцю! Якъ бы то було що доброго,
то не були бы его выгнали зо школы.

— Павло тимчасомъ спавъ. Воддыхъ его бувъ не-
спокойный. Уста стискали ся болючо. Слѣдно було
на нѣмъ початки хоробы.

Нагло кинувъ ся и зловивъ ся за лѣвый бокъ.

— Ахъ, Боже мій, Боже! — закричавъ глухимъ
голосомъ.

Въ лѣвомъ боцѣ кололо его, якъ ножемъ. Хотѣвъ
піднести ся, але не мігъ. Застогнавъ тяжко и прим-
кнувъ очи.

Окликъ его вразивъ громадку борщѣвскихъ за-
сланцївъ. Зробило ся имъ чогось жаль.

Першій промовивъ Яструбчакъ. Щѣдивъ поволи
крозъ зубы:

— Ади! Нашъ паничъ пригадуе собѣ вже Бога!

— Але теперь и „святый Боже“ не поможе! —
додавъ зъ горѣшнього ложка хтось грубымъ голосомъ.

— Пань Бѣгъ милосерный, Кубо!

— Тихо, тихо, Семко Дутчакъ! — гудѣвъ Куба
вже насмѣшливо. — єму Пань Бѣгъ не поможе. Вонъ
чортови свою душу запродавъ.

— Не говорѣть такъ, не говорѣть!

Куба сѣвъ на ложку.

— Що „не говорѣть“? Я Павла добре знаю. єго
выгнали зо школы, бо касувавъ Бога и вѣру. Чи вы
видѣли коли, абы вонъ мовивъ пацѣръ?

— Гмъ!

Не могли нагадати собѣ, абы вонъ коли моливъ ся.

— Запродавъ чортови душу, а Пань Бѣгъ теперь
его карає. Тай пропадешь, небоже, нѣ за цапову душу.
Чуепь, Павле, чи нѣ?

Павло не вѣдзывавъ ся. Куба злѣзъ зо своего лож-
ка и ставъ надъ Павломъ.

— Павле, ты спишь?

Павло мовчавъ. Куба потрясь нимъ зъ всею силы
и закричавъ єму въ ухо:

— Ты спишь?

— Чого хочешь? — первого проговоривъ Павло.

— Спи, спи; я тебе не буджу.

— Така ще, видите жаба, а нѣкому не покорить

ся. Говорить до мене „ты“... „Чого хочешь?“... Ей, небоже, я свиней зъ тобою не пасъ!

— Нѣцъ добрѣго — нѣцъ добрѣго! — законклюдовавъ Яструбчакъ, втѣшный, що на его стало.

* * *

Сонце вже досить wysoko пôднесло ся було надъ землю. „Галѣшены“ спали ще. Надбѣгъ кухарь зъ дружкомъ въ рукахъ и вдаривъ нимъ сильно колька разбѣ по стѣнѣ кары та закричавъ:

— Breakfast!

Се було чарь-слово для спячихъ. Зривали ся, позываючи. Бѣгли до „пейла“ зъ водою и, вмываючися, шептали скоро молитвы. Опосля выходили на двоřъ и зъ вѣдкытими головами та зложеними до молитвы руками йшли по росистой травѣ повольными кроками до cook - саг - ы.

Павло вставъ поволи такожь. Его слѣдили зъ пôдъ лоба. Хотѣвъ вмывать ся, та скоро лишь влявъ на руку воды, сейчасъ еи дофнувъ. Болѣла. Не промовивъ до нѣкого анѣ слова и безъ молитвы пойповъ на снѣдане.

Коли вертавъ, почувъ въ карѣ шумъ, якъ въ гнѣздѣ шершенѣвъ.

— Быдлина! Ёсть безъ пацѣру.

— Зъ нимъ страшно бути въ однѣй карѣ.

— Пôдъ нимъ готова земля запасти си.

— Вже йде!

Розумѣвъ, про кого говорить ся, але приближавъ

ся. Зъ кары вылявъ на него хтось, нѣбы не хотячи, кварту воды. Вернувъ ся назадъ и сѣвъ оподалѣкъ на кавалку „тайзы“.

Ждавъ що буде.

Хвилѣ минали, въ карѣ гудѣло дальше; але до него нѣхто не выходивъ, нѣхто не говоривъ. Буря зависла у воздусѣ. Люде чули рѣдъ піетизму для его недавнаго „паньства“ и не смѣли ще кидати ся на него.

А вонъ сидѣвъ. Глядѣвъ мимоволѣ на высоку могилу, яка взносила ся недалеко и пригадувала ему татарську могилу у его рѣднѣмъ селѣ. Мимоволѣ любовавъ ся гарнымъ днемъ и веселою степовою природою. Глядѣвъ въ мрачну далину и ловивъ окомъ шпиль високого магазину збожа въ далекой Бальгонії...

— До робо-ої! — крикнувъ раптомъ надъ его головою наставникъ-англіецъ, що надармо силувавъ ся сказать „галѣшеньске“ слово „до роботы“ и дивно его перекручувавъ.

Гусакомъ стали йти роботники до недалекого „грай-велкріку“. Павло, зѣгнаний крикомъ наставника забувъ нагло свою вчерашну постанову и, знуривши голову, пойшовъ бездушно за инпими.

Отяминвъ ся вже на мѣсци, коли взявъ шуфлю до руکъ. Вразивъ ся нею такъ, що лишь зайойкає.

— Ще нѣчо не робить, а вже йойкає.

— Франку! А трунь публіку вѣдъ себе. Говорили его сусѣды.

— А що вамъ до мене? Пильнуйте свого носа — вѣдповѣвъ сердито Павло.

Якъ зъ-пôдъ землъ выросли, явили ся наразъ коло него Яструбчакъ и Куба.

— Мей, паничу! Ты що вже ту зачинаешь?

— Ты думаешь, що ты въ Ґаліції?

— Вôнъ бы хотївъ, абы другій на нêго робили!

— Маршь зъ вôдсі!

Робивъ ся чимразъ бôльшій гуртокъ.

Павло дививъ ся здивований.

— Чи вы люде поваріювали?

Куба пôднѣсь до горы шуфлю:

— Мой! не говори, бо якъ тя заїду, то тôлько ногами задрыгаешь.

Павло вôдскочивъ на бôкъ и, не оглядаючи ся, поспілентавъ ся до кары.

— А то писката псявъра! — кричавъ Куба. — Якъ ще разъ менъ що скаже, то вбю его, якъ скаженого пса.

— I cego wy ucepili sie tego chłopca? Су он рo wasym świecie chodzi? — вкинувъ зъ боку якійсь Mazurъ, що приглядавъ ся байдужно на ту сцену.

— Ходзъ чи не ходзъ, але грѣхъ на таке дивити ся. Я роблю, ажъ очи менъ зъ лоба вилазятъ, а той недовѣрокъ йойкае. И бере тî самî грошъ, що й я.

„Еасъ“ узрѣвъ громадку людей и зближивъ ся. Куба показавъ ему рукою на вôдходячого Павла и заговоривъ:

— Пане містеръ! No good! — no work!

Англієць згôрдливымъ окомъ змѣривъ товпу „Галь-

шеноў и, не разумѣючи навѣть, о що ходить, потвердивъ:

— Oh yes! No work — no good.

Людѣ стали розходити ся на свои становища.

— Мы ще мусимо навчити того чорта — торочивъ йдучи завзятый Куба.

— Ale najpierw sami cartami postajecie — дотягавъ Мазуръ.

Куба блиснувъ дико очима, але не сказавъ нѣчо. Мазуръ бувъ хлопъ сильной поставы. Зъ нимъ небезпечно было зачинати.

Однакожь Куба не дарувавъ своего. Коли вже ставъ до роботы, зачавъ спѣвати на цѣле горло:

„Породила вѣвця Нѣмця,
„Поляка кобыла,
„А Мазура свиня бура,
„Що въ гною лежила“.

Довкола него смѣяли ся зъ Мазура и се становило для Кубы сатисфакцію.

*

*

Павло вернувъ до кары и безсильно кинувъ ся на свое леговиско. Толкувавъ собѣ, за що властиво доводить ся ему такъ терпѣти. Сама вже праця вбивае, а люде зновъ живцемъ ъдять. И то свои людѣ, не чужій.

И за що вони его такъ вчепили ся? За те, що не страшити ихъ чортомъ та пекломъ, за те, що смѣє ся зъ вѣры въ хованця, инклузы, въ опирѣ и духи? Все

те становить въ ихъ очахъ безбожнѣсть. А вонъ въ додатку ще й не моливъ ся. А въ поверховнїй вѣрѣ нашего народу не помолити ся рано — се такій самыи грѣхъ, якъ чоловѣка вбити.

— О Христе! Такъ на се зойшла Твоя величава религія любови?

Дрожавъ на всѣмъ тѣлѣ. Голова стала его болѣти, Самъ не знаючи чому, почавъ плакати....

На обѣдъ его не було. Се здивувало декого. Кончили скоршѣ обѣдъ и йшли дивити ся, що зъ нимъ е.

Лежавъ въ горячцѣ.

— Е, то нѣчо. Куба его трохи скривдавъ. То перемине!

А коли не приходивъ и на вечерю, то принесли ему ъсти до кары. Горячка була зменшила ся, але бувъ дуже ослабленый. Не ъвъ.

— Їджъ, братъ! — припрошувањъ его знакомый ему ще зъ дороги молодый баптистъ український.

— Не хочу!

— Що? Вмѣрать будешь?

— Гей ты, духоборъ! — кричавъ вже Куба. — Що ты тамъ зъ нимъ панькаешь ся? Не бой ся. Вонъ не заразъ здохне. Ёго и довбнею не добешь.

— О, Галиціяне, Галиціяне! Вы хуже дикихъ звѣрей, — зъ сердемъ промовивъ баптистъ та въ той хвили мусѣвъ ухилити ся, бо Куба цѣлявъ вже чоботомъ въ его голову.

Зъ Павломъ ставало все горше и горше. Въ бокахъ его кололо безъ перестанку. Найменшій мускулъ

болѣвъ. Не было косточки, чтобы не була зрухана. Руки стали пухнути.

Баптистъ взявъ собѣ за обовязокъ приносити ему ъсти. Решта зновь пôдъ проводомъ Кубы уважали собѣ за обовязокъ Павлови докучати. Вони властиво нѣбы жаловали его, але все такъ, абы можь булോ насмѣяти ся. Вони про свою власну бѣду забували, якъ бачили, що хтось ще болыту бѣду має. А надто коли бачили, що имъ лѣпше, чимъ тому, що мòгть колись бути „паномъ“. Зрештою ненавидѣли его, яко безбожника и дивили ся на него, якъ на „нечистого“.

* * *

Давнє диво случило такъ, що всѣ майже Павловї товаришѣ працѣ були неписьменнїй. Про свѣтъ, про людей анѣ поняття не мали. Се були собѣ звичайнїй темнїй, фанатичнїй, на пôвъ дикий люде. Павло нѣчимъ имъ не импонувавъ. Зъ науки его глузовали, силы фізичної въ него не бачили. Взоромъ досконалости бувъ у нихъ Куба. Сей бувъ сильный, великій, знавъ добре кпити ся зъ другихъ и при кождой нагодѣ знавъ заспѣвати. Надъ нечисленною громадкою роботникôвъ мавъ Куба диктаторську власть.

Неразъ положить ся на своимъ ложку и, протягаючи ся, гукає:

— Гей, хто хоче бити ся, ходи сюди! Ізвавтъ! Я вже два мѣсяцѣ не бивъ ся.

Пôдносишъ голову и згордно глядѣвъ на-округъ себе на товаришевъ, що бояли ся ставати до бійки.

Тодѣ страшно було й говорити до него. За перш-лѣпше необачне слово кидавъ ся на чоловѣка зъ кулаками. Нѣхто не зважувавъ ся и словцемъ ему въ очи спротивити ся. Бояли ся его, якъ огню, и въ огонь були бы йшли, якбы вонъ сего зажадавъ.

А вонъ танцювавъ всѣмъ по головахъ. Пеколь-нымъ смѣхомъ реготовавъ ся, якъ мੋгъ зробити кому пакость. Не знати чому, досить, що „панич“ и „гу-цулы“ були предметомъ его безнастанныхъ глузовань. „Панич“ означавъ его краяна Павла, а „гуцулами“ були всѣ Буковинцѣ и емігранти зъ полуднево-схôд-ныхъ повѣтівъ Галичини.

Закуривъ собѣ разъ передъ нимъ цигаро оденъ парубокъ зо Снятинщины. Куба скочивъ несподѣвано до него и вдаривъ его колька разовъ по лицу.

— Ты Гуцуло! Ты передъ кимъ куришь?

На другій день пойшовъ „Гуцула“ зъ папухлымъ лицемъ до Риджайны (Regina) и запрозвавъ его.

Приїздить до Пайлотъ Бютъ кônный полісменъ и привозить Кубови наказъ ставити ся на другій день до „поліскорту“. Куба самъ собѣ не вѣривъ. Якто? абы вонъ черезъ такого „Гуцулу“ мавъ тратити собѣ день. Навѣть не думавъ, що мੋгбы и въ арештѣ по-сидѣти.

Бувъ въ Пайлотъ Бютъ оденъ Нѣмець, що розумѣвъ по руски. Вдавъ ся до него Куба за поясненнями.

— Е, свату! Та ты що найменше три мѣсяцѣ а-рѣшту дѣстанешъ, — говорити Нѣмець.

Коли бѣ бувъ громъ зъ ясного неба вдаривъ, не

бувъ бы ся Куба такъ перестрашивъ, якъ теперь. Стративъ голову зовсѣмъ. Ёго юнацтво пропало въ одну мить.

— Ото-мъ ся доробивъ! Колька днѣвъ побувъ въ Канадѣ, тай вже треба до арепту йти.

— А бодай бы та Канада запала ся!

Ёго потѣшали. Въ душѣ тѣшили ся, шо „надибавъ свой свогого“, але шо самій собѣ ще не довѣрювала, отже въ всякомъ разѣ волѣли Кубу жаловати.

Вѣдь влесливыхъ слѣвъ мякшавъ Куба, якъ вѣскъ вѣдь тепла. Сльозы выступили ему на очи. Думавъ, думавъ, а далѣ, посля свогого звычаю, ставъ спѣвати:

„Въ Риджайнѣ на рынку

Е краснї палацї;

Хто въ нихъ сидѣвъ буде,

Той горко заплаче.

Сидѣвъ-же и я тамъ,

О, Боже м旣и милый!

Черезъ тѣ гуцули,

Що мя тамъ всадили...“

Дальше не мѣгъ тягнути, бо розплакавъ ся, якъ дитина. Жаль стало его людямъ. Законъ канадійскій, шо за пощочину мѣгъ бы вкарати тримѣсячнымъ арестомъ, выдавъ ся имъ несправедливымъ.

— Павлуню! А ты не напишешь до Говилова, шо я йду до арепту? — говоривъ солоденько Куба до хорого Павла.

— Хоть бымъ и хотѣвъ написати, то, Бѣгъ-ме не

можу. Тажь видите, що права рука спухла менъ по локотъ, якъ колода.

— Не пиши, Павлуню, не пиши! Я тебе скривдивъ, але нехотячи, Богъ-ме не хотячи. Ты добрый хлоонецъ — не будешь мстивъ ся? Правда?

Втиравъ слзы и йшовъ до Павла, щобы его поцѣлувати. Павло вѣдвернувъ голову. єму здавало ся, що Куба розгнавъ ся, абы его вкусити. Куба легко зачервонѣвъ ся.

На другій день бувъ въ Риджайнѣ.

До арешту не пойшовъ; — выкрутивъ ся. Шожаливали его „камратя“ и якъ стали то хитроцами то погрозами подходити побитого парубѣку, такъ той змякъ и давъ ся намовити до згоды. Заплятивъ Куба 10 доляровъ, наївъ ся досить страху, а потомъ порядно впивъ ся и заледви дотягнувъ ся до Пайлотъ Бютъ.

Вѣдъ того часу боявъ ся брати ся до бійки. За те пакостивъ ще больше.

Вылѣзе на ложко, закурить собѣ люльку и, нѣбы не хотячи, плюе на Павла.

Просить ся Павло:

— Кубо! дай спокой! Не плуй на мене. Що я тобѣ виненъ?

— А, то ты тамъ ще гниешъ? — говорить Куба и байдужно плюе на него далъше.

*

*

Довгї були Павловї днѣ робочї, але днѣ слабости були ще довшї.

Съра темрява залягала кару. Павлова гадка спала. Въ довгій днѣ передумавъ еже все, що мôгъ. Не було вже що думати бôльше. Лежавъ теперъ и бездушно дививъ ся на шпару въ стѣнѣ кары. Сею іппарою пхало ся свѣтло, роздробнівало ся на тонкій стрѣлы и вбивало ними чорну пôтьму. Комарѣ кусали Павла немилосердно и весело бренѣли, наче-бъ глумили ся зъ его безсильности. На дворѣ стиставъ вѣтеръ и злôсно потрясавъ дверми кары. Очевидно зберало ся на бурю.

Дверѣ кары застукотѣли, вôдсунули ся и до кары влѣзъ boss. Подививъ ся на лежачого Павла, скрививъ уста и байдужно спитавъ:

— What is the matter with you?

Павло, хоть не розумѣвъ „баранячої“ мовы, то догадавъ ся, о що ходить, и показавъ опухлу руку.

Boss и не глянувъ на ню, але ставъ сердито щось говорити и показувати рукою на схôдъ. Повтарявъ кôлька разòвъ „God damn“ и „Winnipeg“. Павло розумѣвъ, що „басъ“ вôдправляє его до Вінніпегу. Не мавъ що вôдповѣдати. Бувъ вже приготований на те.

Boss вийшовъ.

Павло лежавъ хвильку спокойно. Великій жаль стиснувъ его за сердце. Якъ на долони бачивъ змарноване свое молоде жите. И не бачивъ жадного выходу передъ собою.

— Зъ кары не вступлю ся, хиба мя вынесуть. А вынесуть, то я положу ся на земли передъ карою и звôдтамъ нѣхто вже мене не рушить. Я не можу йти.

И зрештою по що йти? Вмерти тутъ мушу; чи тутъ,
чи дѣй милѣй дальше. А таки лѣпше тутъ.

— Залѣзу въ траву, щобы менѣ нѣхто не перескаджавъ и тамъ може поволенъки смерть мене возвѣмѣ. Щобы только якъ найскорше!

— И кому яка користь зъ мого житя або зъ моєї смерти?

Майже несвѣдомо оперъ ся на лѣкоть, пôднѣсь ся трохи и подививъ ся пôдъ „ковтъ“, що заступавъ ему подушку. Свого часу поклавъ бувъ тамъ томъ Шевченковыхъ поезій. Хотѣвъ теперъ у нихъ шукати забутя-потѣхи. Книжки не було. Здавувавъ ся. Значить, хтось взявъ. Гòрко усмѣхнувъ ся и впавъ назадъ.

Розгорячкованый — ставъ маячити.

На дворѣ гудѣло и шумѣло. О стѣны кары ставъ быти густый дощъ. Сумракъ въ карѣ збольшавъ ся чимразъ больше.

Вечорѣло.

Прийшли роботники вѣдъ роботы. Змоклї, оболочений, сердатї.

— Працюй, гаруй день въ день, ажъ очи вылазывасть, въ недѣленъку святу спокою нема, а вонъ каже ще и въ дощъ робити. А бодай бы васъ Панъ Богъ скаравъ, що такъ неволите людей! —

— Якъ бымъ въ Галіції въ дворѣ служивъ, то бымъ такъ не бѣдувавъ, якъ тутъ, — бѣдкавъ Яструбчикъ.

— Запхали нась въ пущу, де нема нѣ церкви нѣ

ксьондза и гиль, христіяньска душа, — медитувавъ Голубець.

— И де мы теперь пообсушуемо ся.

— Ой пойдемо до Канады,
Будемо панами.
Ой заплачутъ глещавецкій
Дѣвчата за нами.

— Отосьмо, Богъ-ме, паны! Робимо, якъ мулы,
жиемо, якъ псы. Комаръ насть ъдять, якъ стерво. Со-
рочки нема кому выпрати....

Кричали и гаркотѣли, якъ жиды.

А Павло лежавъ и маячивъ въ горячцѣ.

— Г-мъ, хто взявъ.... менъ книжку зъ-подъ го-
ловы? — Грубу.... синю....

Якось вчувъ се Куба. Звернувъ ся до своего ложка.

— Тую?

Поднѣсь въ гору „Кобзаря“. Павло дививъ ся
десь въ стелю.

— Я хотѣвъ навчити ся якои спѣванки, але то
певно самій радикальскій, — говоривъ немовъ оправду-
ющи-сь Куба и спурнувъ книжкою въ Павловъ кутъ.

— Черезъ такихъ, якъ ты, мы зъ Ґаліціі мусѣли
втѣкати, а теперь такъ бѣдуемо, — додавъ.

— Але то, знаете, дивно, що „басъ“ его до те-
перь ще не нагнавъ, — пригадувавъ голосно Яструб-
чакъ.

— Що, нагнавъ? — кинувъ ся Павло, якъ гро-
момъ раженый. — Нѣ, не нагнавъ; я самъ пойду.

Горячково пôднѣсь ся и, якъ тѣнь, ставъ тихо
сунути ся до дверей. Щось и страшне и дивне було
въ его ходѣ.

— Ты де йдешь?

— На хвильку, на двôръ.

Вже бувъ за дверми. На дворѣ сїкла гусга мрака.
Павло бувъ босый и неодягненый. Але не зважавъ на
те и пустивъ ся вôдходити вôдъ каръ. Трава обросила
его по поясъ. Тонка сорочка прилипла до тѣла. А
вонь йшовъ все дальше и дальше. Трясь ся зъ вели-
кого холоду, але не стававъ. Взяла ся десь у нѣмъ
незвычайна сила.

На дворѣ ставало темно.

Вôдъ каръ дали ся чути звуки пѣснѣ. Були сумній
и плакучій, якъ сумна и плакучча була природа того
вечера.

— Отсе моя шохоронна пѣсня, — подумавъ Павло.
Оглянувъ ся, чи нѣхто его не бачить, а опосля ста-
нувъ и ставъ надслушувати.

— Галичина дорогая, м旤й родимый краю!

Черезъ жидовъ, черезъ пановъ тебе покидаю.

Черезъ жидовъ, черезъ пановъ, черезъ адвокатовъ

Мусить Русинъ утѣкати зъ рôднењкои хаты.

Пишутъ паны изъ Гамбурка: „Гей, слухайте люде!

„Ой йдѣть, люде, до Канады, тамъ Вамъ лѣпше буде:“

— Ой лѣпше, то-то лѣпше! — засмѣявъ ся иро-
нічно Павло и ставъ йти дальше. Плачлива мельодія
чимразъ болѣше глухла, а наконецъ зовсѣмъ занѣмѣла.

Липень вѣтеръ вивъ дужше, и дощь, що змôгъ ся на-ново, бивъ зболѣлій Павловій плечѣ. Кары мусѣли бути вже десь далеко. Павло самъ собѣ дивувавъ ся, що може ще йти. Незадовіо побачивъ передъ собою невисокій насыпъ головного шляху Canadian Pacific Railway.

— Слава-жъ Тобѣ, Боже! Тутъ вже все закончить ся. Положу ся на шини и тренъ мене переїде тай буду мавъ на вѣки вѣчній спокой зъ тимъ нѣкчемнымъ житемъ.

Выдрапавъ ся на п'єсковий насыпъ и сейчась кинувъ ся на-попорекъ шинъ. Вôддыхавъ тяжко. Голова тяжѣла. Почувъ сонніость.

— А може.... може ще не часъ?.....

Хотѣвъ порушити ся, але втративъ притомність.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Коли Павло довго не вертавъ до кары, вийшовъ Семко Дутчакъ на двôръ, щобъ за нимъ подивити ся. Нѣгде не було нѣчо видно.

— Павле! Павлуню! — кликавъ его и обойшовъ кары довкола. Павла не було. Занепокоєний вернувъ до кары и сказавъ, що по Павлови и слѣдъ пропавъ. Куба засмѣявъ ся.

— Вôнъ хоче насъ пострашити. Якъ змерзне, то приайде. Не бойте ся.

Але Павло не прийшовъ.

На другій день довѣдали ся наші роботники, що Павла розтяла въ ночи желѣзница на три часті. Вхали рано „секшенмены“ до роботи и найшли на дорозѣ страшно понѣвеченого трупа молодого парубка. Бувъ незагорнений и босый. И черезъ те его познали.

Caspar, Cal. вересень 1903.

Мирославъ Стечишнъ.

Звôдки бере земля тепло?

Земля має вправдѣ въ своимъ нутрѣ велику сколькость тепла, однакъ на поверхни землѣ користаемо зъ нього мало. Воно выдобуваеть ся зъ нутра дуже повольно и въ малой сколькости. А прецѣнь тепло є першимъ условемъ всякого житя на земли чи то звѣрячого чи то ростинного. Безъ тепла примѣромъ не малибъ мы анѣ воды анѣ дощу; всѣо буlobъ величезною кригою леду. Слабымъ образомъ того стану, якій бы запанувавъ на всѣй землї, еслибъ не було великого огнища, зъ якого пливє тепло та жите — се є сонця — є підбѣгуновій околицѣ. Тамъ лютує вѣчна зима, нема тамъ майже нѣякої ростины, а зò звѣрятъ живе тамъ хиба бѣлый медвѣдь та ренъ.

Якъ же та благодать — то тепло сонця дѣстаетъ ся на землю та якъ воно роздѣляеть ся на рѣжній околицѣ? На се вѣдповѣдь — черезъ промѣньоване. Знаемо, що сонце є дуже горяче та на міліоны миль віддалене вѣдъ землї. Мѣжъ землею а сонцемъ є порожнечка, въ якій нема навѣть воздуха. То, що мы называемо атмосферою, кончить ся вже въ маломъ вѣд-

даленю вòдъ землъ, бо звыжъ 10 миль надъ поверхнею землъ починаеть ся вже порожнеча.

Якъ тепло сонця доходитъ до землъ, се можемо собѣ въ приближеню ось такъ з'образити: Коли ста-немо коло горячои печъ або зближимо ся до розобрѣ-того желѣзка, которымъ прасуетъ ся бѣле, або якъ ста-немо въ горяче полудне при вòкнѣ, черезъ котре падуть лучъ сонця до комнаты, то дознаемо чутя тепла — тепло промѣньюе на насъ. Однакъ выстарчить за-слонитись долонею або аркушомъ паперу, щобы то промѣньюоване повздержати. Колижъ ту заслону усу-немо, тосаме наступить. Той способъ вымѣны тепла называемо промѣньюованемъ, себто выражаемо тимъ сло-вомъ, що тепло розходить ся по простыхъ лініяхъ — лукахъ.

Тепло розходить ся въ лукахъ (промѣньюе) найсво-боднѣйше въ порожномъ просторѣ, то е въ такомъ, въ котромъ нема навѣть воздуха. А такій саме про-сторъ находитъ ся мѣжъ землею а сонцемъ; тепло от-жесть сонця доходитъ ажъ до границъ земської атмо-сферы безъ найменшои перешкоды и безъ ослабленя. Однакъ и деякий тѣла не спиняютъ тепла въ його до-розѣ; такъ пр. сухій воздухъ процускає лучъ тепла майже такъ свободно, якъ порожнеча. Сонце грѣє че-резъ шклянній шибы до комнаты такъ добре якъ и че-резъ отворене вòкно. Але е й такий тѣла, котрий цѣл-комъ повздержують бѣгъ лучъвъ тепла. Такъ пр. че-резъ желѣзну бляху тепло не переходитъ. Въ першой хвили здавалобъ ся, що воно такъ не є, божъ прецѣнь

дверцѣ въ печи, зробленій зъ желѣза, сильно промѣняютъ тепло. Так! але вони высылаютъ въ лучахъ свое тепло, бо е горячій, а вздержуютъ безпосередно промѣньоване розжареного вугля зъ печи. А дверцѣ желѣзній саме длятого е горячій, що вони належать до тихъ тѣлъ, котрій повздержують (поглощаютъ) тепло и тому огрѣвають ся самій. Сухій воздухъ, котрый свободно перепускає тепло лучисте, тимъ тепломъ цѣлкомъ не огрѣвається.

Тимъ то примѣромъ выясняемо, що у насъ зима буває десколи довга и маємо морозы еще при конці марта. Сонце зачеркує вже досить великий лукъ на небозводѣ и добре пригрѣває мимо колъкохъ степенівъ морозу въ воздухѣ. На сонці розмерзається земля дуже скоро, а въ тѣни творить ся льдъ. Лишь сухій воздухъ перепускає цѣлкомъ свободно тепло лучисте а самъ не огрѣвається при томъ. Вогкій воздухъ перепускає тепло далеко гірше, але за тое самъ огрѣвається підъ впливомъ поглощеного тепла.

Коли зберемо коротко повысше сказане, то доходимо до такого высновки: тепло сонцяное разходитъ ся въ простыхъ лініяхъ-лучахъ; е тѣла якъ пр. сухій воздухъ, що перепускають то тепло свободно, а другій якъ пр. желѣзо або вогкій воздухъ поглощаютъ частину зъ того тепла.

Сонце высылає тепло ріжного рода. Шкло пр. зъ тихъ складниківъ сонцяного тепла задержує лучъ, котрій называемо темными, а перепускає лучъ свѣтлакій. Тє свойство шкла выкористовують огородники и го-

сподаръ, що управляють тютюнъ, закладаючи инспекты (подрѣ), въ которыхъ плекаютъ ростины чутливѣйши на студѣнь. Лучъ сонця переходятъ черезъ шклянні шибы и ог҃рѣваютъ землю; але лучъ, який высылае зновъ ог҃рѣта земля не можуть втечи зъ инспекту, бо шкло не пропускае темныхъ лучевъ. Такъ отже тепло сонця-шне ог҃рѣває предметы на земли та саму землю. Предметы однакъ не задержаютъ въ собѣ того тепла разъ на все. Противно вони тратять його або — якъ мы говоримо — остужаютъ ся. Рожній тѣла заховують ся підъ тимъ зглядомъ рожно; одній швидко ог҃рѣвають ся але и скоро остужаютъ ся, другїй противно.

Те саме дѣять ся и зъ землею. И земля то ог҃рѣваетъ ся то остужаетъ ся. Одна півкуля земль е все підъ впливомъ дѣланя сонця-шнихъ лучевъ, а друга знаходить ся въ тѣни. Перша ог҃рѣваетъ ся вѣдь лучевъ сонця-шныхъ, друга вѣдвернена вѣдъ сонця, высылае власне тепло на вѣдъ и остужаетъ ся. Въ мѣру того, якъ земля обертаеть ся около своеи оси, що разъ то новї части еи поверхнї вступаютъ въ лучъ сонця, а въ іншихъ знова панує нощь. Въ день отжежъ земля ог҃рѣваетъ ся, а въ ночи стигнє, высылаючи власне тепло въ окружене. Земля промѣнюює виравдѣ и въ день свое тепло, але та страта тепла е меньша вѣдъ тѣла, якого еи достарчає сонце. Длятого якразъ температура росте, вѣдъ всходу сонця почавши, ажъ до 2-гои або 3-тои години зъ полудня, а надъ вечѣръ знова малѣє; черезъ цѣлу нощь земля наглядно стигнє ажъ до сходу сонця. Подобно на веснѣ и въ лѣтѣ,

коли сонце зачеркує великий лукъ на небозводѣ, въ наслѣдокъ чого дни суть довгій, зискъ тепла въ день перевишає страту ночну и температура росте.

Сли сонце зачеркує меншій лукъ — якъ то буває въ осени та въ зимѣ — то огрѣває далеко слабше нѣжъ тодѣ, коли стоить високо. Въ першомъ случаю, т. е. коли сонце взносить ся не високо понадъ поземъ, лучъ його падуть на землю скосно, роздѣлюють ся на великий просторъ и вѣдбувають довгу дорогу середъ атмосфери а особливо середъ си низшихъ и вогкихъ верстовъ, котрій задержують значну частъ тепла. Проте не дивно, що въ зимѣ маємо такъ низьку температуру. Въ околицяхъ зворотниковыхъ т. е. недалеко вѣдь рѣвника землѣ, сонце стоить всегда дуже високо а деколи свѣтитъ навѣть впростъ надъ головами. Середъ такихъ уловинъ дѣлане сонця є найзначнѣйше, а въ наслѣдокъ того, околицѣ тѣ є найтеплѣйши на землї. Нема тамъ тяжкоп зимы зъ морозами та снѣгами, ростины розвивають ся цѣлый рокъ, а буйнѣйшои краины понадъ тѣй стороны нема въ жаднѣй иньшої часті землѣ.

Зъ „Поступу“.

Н. Д.

